

Betty Mommen (a) & Krista Claesen (b)

(a) VDAB

(b) Atheneum Hoboken

Contact: *betty.mommen@telenet.be*

krista.claesen@vdab.be

NodO+ – Taalcoaching voor beroepsopleidingen met laag-taalvaardige cursisten

1. Inleiding

Vakopleidingen krijgen steeds meer te kampen met laagtaalvaardige cursisten, voor wie een theoretische opleiding een grote hindernis is. Voor de meeste cursisten is een lange

theoretische opleiding een nieuw en ongewoon ritme van lange, zware dagen van luisteren, lezen en studeren. Het vergt veel van hun concentratie en ze weten amper waar te beginnen in de dikke stapel cursussen.

2. Meer werkzoekenden met taalachterstand

VDAB, de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding, kreeg van de overheid de opdracht om werkzoekenden uit kansengroepen zicht op werk te bieden: ze zijn kortgeschoold, pas van school af, allochtoon, arbeidsgehandicapt of 50+¹. Naast sollicitatietraining en vacaturebegeleiding maakt opleiding vaak deel uit van het traject naar werk. Voor anderstaligen zijn er beroepsgerichte NT2-cursussen voor o.a. ‘arbeider’, ‘verkoop’, ‘administratief bediende’, ‘verzorging’ en ‘ondernemer’. Ze bereiden de cursist voor op een beroepsopleiding in huis (in de horeca, de bouw, de schoonmaak, de logistiek, enz.) of bij een partner. Ook werkzoekenden met een taalachterstand komen in vakopleidingen terecht, maar ze hebben het daar vaak moeilijk. Om hen op te vangen, bestaat binnen VDAB al tien jaar *Nederlands op de Opleidingsvloer* (*NodO*), maar ook externe organisaties komen bij VDAB aankloppen voor taal- en leerondersteuning, want omgaan met deze doelgroep vraagt om een specifieke aanpak.

3. Van *NodO* naar *NodO+* en taalgericht vakonderwijs

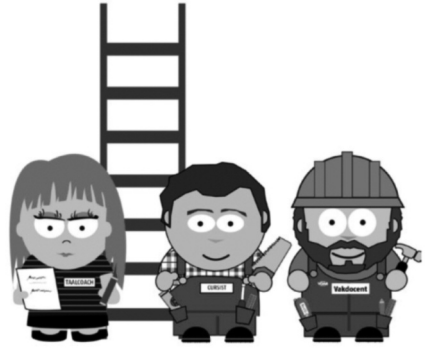
Hoewel de term ‘taalgericht vakonderwijs’ nog niet ingeburgerd is binnen VDAB, beschrijft hij perfect wat *NodO* wil bereiken: een professioneel vakonderwijs zonder taaldrempels. Omdat de werkwijze van onze vijftig Vlaamse NT2-lesgevers met een *NodO*-taak in de afgelopen tien jaar soms sterk uiteenliep en zich bijna uitsluitend op de anderstalige cursist richtte, werd in 2011 de *Toolbox NodO+* ontwikkeld. Die spitst zich toe op de cursist en heel zijn talige omgeving: in de eerste plaats op de vakdocent, maar ook op de klantenconsulent, de administratieve kracht en de Nederlandstalige medecursist.

De *NodO*-docent en de vakdocent bepalen samen de groeipunten van de cursist, evenals de aanpak. Anders dan vroeger gaat de *NodO*-lesgever dus veel meer deel uitmaken van het team en ontstaat er een nieuwe synergie. De *NodO*-lesgever komt nu voortdurend op de opleidingsvloer, waar hij reële communicatiemomenten (‘instructies’, ‘evaluaties’, enz.) aangrijpt als leermoment voor de cursist. De acties in de *toolbox* zoeken zo weinig mogelijk hun toevlucht in simulaties, en maken van de vakles het werkterrein.

De cursist krijgt veel meer dan vroeger strategieën aangereikt om, ook op de momenten dat de *NodO*-lesgever er niet is, zelfredzaam te zijn. Bovendien wordt de cursist

voortdurend gestimuleerd om zelf aan zijn Nederlands te werken.

Deze aanpak is een stuk duurzamer dan de ad hoc-begeleiding van vroeger en zal de cursist ook op de werkvloer ten goede komen. Ook de vakdocent krijgt al doende instrumenten en tips van de *NodO*-lesgever, zodat hij gaandeweg een aantal vaardigheden verwerft die hij ook kan inzetten op momenten dat de *NodO*-lesgever niet in de buurt is.

4. Van knelpunten naar doelen

Een vakdocent kan kampen met herkenbare problemen: cursisten stellen geen vragen, doen nauwelijks hun mond open, geven niet aan dat ze informatie niet begrijpen, kennen de juiste vaktermen niet, enz. De cursisten zelf halen meestal aan dat ze de hoeveelheid informatie niet verwerkt krijgen, dat ze weinig spreekkansen krijgen, dat de lessen heel snel gaan en dat ze de schriftelijke cursussen niet begrijpen. Op het eerste zicht lijkt het water diep, maar een taalgerichte didactiek kan een brug slaan tussen beide partijen.

	DOEL	 <small>VDAS</small>
stellen	vragen	uitlokken
begrijpen	instructies	geven
gebruiken	vaktermen	uitleggen
meedoen	groepswerk	organiseren
begrijpen	schriftelijk materiaal	opstellen
afleggen	toetsen	opstellen

De *Toolbox NodO+* is opgebouwd rond 16 universele doelen die in elke beroepsopleiding cruciaal zijn. Elk van die doelen wordt telkens van 2 kanten benaderd: enerzijds van de kant van de laagtaalvaardige cursist die instructies moet begrijpen, vaktermen moet leren gebruiken of gerichte vragen moet stellen; anderzijds van de kant van de vakdocent, die instructies moet geven, de vaktermen moet uitleggen of vragen stellen mogelijk moet maken.

De 16 doelen keren terug in alle instrumenten van de *toolbox*. Voor de cursist is een eenvoudig en visueel groeiplan ontworpen, met 1 groeiladder voor elk van de 16 doelen. Zo krijgt de cursist zicht op de taaldoelen die hij in de opleiding nodig heeft. De *toolbox* leert hem ook omgaan met zelfevaluatie en met het stellen van leerprioriteiten, want op zijn ladders geeft hij zijn vooruitgang aan. De vakdocent en de *NodO*-lesgever helpen hem daarbij. Als de cursist eraan toe is, kiezen ze nieuwe groeipunten.

In het taalplan worden de 16 doelen benaderd vanuit de taalgerichte vakles. De vakdocent kan daarin voor zichzelf aanduiden hoe taalgericht zijn lessen al zijn en welke taaldrempels hij nog kan wegnemen.

Deze taaltool geeft tips om efficiënt te communiceren met anderstaligen. Zo vermijdt je misverstanden en geef je de anderstalige de kans om Nederlands te leren.

Algemene tips i.v.m. klare taal, werkomgeving, woorden uitleggen, begrip controleren en feedback geven op taalgebruik:

- A. klare taal spreken
- B. klare taal schrijven
- C. een veilig klimaat creëren
- D. een taalrijke omgeving creëren
- E. woorden uitleggen
- F. begrip controleren
- G. feedback geven op mondeling taalgebruik
- H. feedback geven op schriftelijk taalgebruik

Specifieke tips voor talige situaties op de werk- en/of de opleidingsvloer:

- I. korte instructies geven
- J. lange instructies geven
- K. een (theoretische) uitleg geven (les, opleiding, briefing)
- L. helpen om schriftelijke informatie beter te begrijpen
- M. feedback geven, evalueren (opdracht, werk)
- N. groepswork organiseren
- O. schriftelijke testen opstellen en afnemen
- P. mondelinge testen opstellen en afnemen

5. NodO+ in de praktijk: acties met cursist en docent

De *toolbox* bevat 16 scenario's met concrete acties om tijdens de vaklessen aan de doelen te werken, zowel met de cursist als met de vakdocent. Elk scenario bestaat uit 3 luiken. Eerst wordt de beginsituatie verkend door observatie of door een gesprekje om na te gaan hoe cursist en docent omgaan met een bepaald knelpunt. Vervolgens wordt uit het scenario een gepaste actie op de werkvloer gekozen en uitgevoerd. Ten slotte wordt deze actie geëvalueerd door ze te bespreken met cursist en docent.

De toolbox is inzetbaar in alle vakopleidingen die werk willen maken van taalgericht vakonderwijs, los van het taalniveau of van de inhoud van de opleiding. De gemiddelde *NodO*-lesgever pendelt tussen verschillende groepen en is twee halve dagen per week aanwezig in een en dezelfde vakles. De meeste beroepsopleidingen zijn heel praktijkgericht en voor de *NodO*-lesgever gemakkelijk toegankelijk. Er is tijd en ruimte voor taalondersteuning zonder dat het lesverloop wordt gehinderd, omdat cursisten vaak lange tijd bezig zijn met het uitvoeren van een oefening, zoals het bouwen van een muurtje of het zagen van planken.

Krista, *NodO*+-expert van VDAB, heeft, over een periode van 12 weken in het najaar van 2015, taalcoach Betty ondersteund bij de opstart van geïntegreerd taalonderwijs

in het vijfde jaar van de beroepsopleiding ‘Voeding en Verzorging’ in het Atheneum van Hoboken. Ze werkten samen met vakdocent Pascale die de lessen ‘Verzorging’ gaf. Zij kreeg aanvankelijk voornamelijk ondersteuning om meer interactie te creëren bij haar leerlingen, zodat Betty tijdens de lessen ‘Verzorging’ ruimte had om de taalhandelingen van de leerlingen te observeren en hierop in te spelen. Op die manier kon Betty dan samen met Pascale de volgende lessen aanpassen aan de noden en het niveau van de leerlingen. Concreet pasten we de opzet en einddoelen van de lessen aan aan de mogelijkheden en problemen van sommige laagtaalvaardige leerlingen – anderstalig én Nederlandstalig – en bouwden we taalsteun in die hen hielp om de leerstof beter te begrijpen en te onthouden. Met behulp van het taalplan en het taaltool gaven we Pascale tips om bijvoorbeeld haar taalgebruik, een lange uitleg of de instructies die bij oefeningen hoorden af te stemmen op het taalniveau van haar leerlingen. Na afloop van de ondersteuning van VDAB heeft Betty met Pascale verder aan de voorbereiding van lessen gewerkt en Pascale heeft delen van de cursus aangepast met de feedback van Betty. Zodra de rol van de taalcoach binnen het Atheneum Hoboken vorm kreeg voor alle medewerkers – door duiding op vakwerkgroepen en door mond-aan-mond-reclame – heeft Betty ook van andere vakdocenten de vraag gekregen om hen te ondersteunen, tijdens de les, met lesvoorbereidingen en bij het aanpassen van cursusmateriaal. Dit is een schoolvoorbeeld van hoe *NadO+* klein begint en zich gaandeweg als een olievlek verspreidt binnen een organisatie.

**‘een realistische aanpak
zonder extra werkdruk’**

(taalcoach Karen, Centrum Deeltijds Onderwijs)

**Veel perspectieven en
uitdagingen om
binnen het centrum te
werken aan taal.**

(taalcoach Karen, Centrum Deeltijds Onderwijs)

Referenties

Boeken

Bolle, T. & I. van Meelis (2014). *Taalbewust beroepsopleiding. Vijf vuistregels voor effectieve didactiek*. Bussum: Coutinho.

Hajer, M. & T. Meestringa (2009). *Handboek taalgericht vakonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Websites

- Website Klare Taal Rendeert (www.klaretaalrendeert.be)

Website van het Huis van het Nederlands die aandacht besteedt aan taalbeleid binnen organisaties met anderstalige en laagtaalvaardige werknemers. Op de site vind je veel

praktische tips en voorbeelden, maar bijvoorbeeld ook een sjabloon van een lesvoorbereiding met taal- en vakdoelen. Vakdocenten gaan zo actief nadenken over talige moeilijkheden door taaldoelen te formuleren voor hun les. Voorbeeldmateriaal van deze website mag gedownload, maar ook geüpload worden.

- Website Taalgericht vakonderwijs (www.taalgerichtvakonderwijs.nl)
Taalgericht vakonderwijs draait rond 3 pijlers: ‘context’, ‘interactie’ en ‘taalsteun’. Op de website vind je onder andere een kijkwijzer taalgericht vakonderwijs: test hoe taalgericht je zelf lesgeeft. Op deze kijkwijzer is het taalplan van de *NodO-toolbox* gebaseerd.

Noten

¹ Statistische gegevens kunnen geraadpleegd worden op www.vdab.be/trends/ontcijfert/.